

Avtor (1962, Maribor) je pisec in prevajalec krajših proznih tekstov. 1976 je objavil prvo ZF zgodbo, *Simfonijo neskončnosti*, ponatisnjeno v antologiji *TERRA*. 1983 je uredil posebno ZF številko *Problemov*, kasneje od 1985 do 1989 znanstveni urednik mariborske študentske Katedre. Verjetno nosilec slovenskega rekorda po številu uspešnih in neuspešnih metanj z uredniških položajev, postavlja se z zbirko uglednih sovražnikov in zadnjim (upajmo) še ne končanim slovenskim procesom zaradi režimu nevšečnega pisanja. Sicer pa je bil zadnja leta marsikje zraven.

BOJEVNIKI

Samo Resnik

Pesem je nekaj besed, ki objemajo večnost.

Če je ladja zadeta z izstrelkom, ponavadi izgine. Ni presledka umiranja. Le blisk in krogla plinov. Le velike bojne ladje včasih spoznajo agonijo. Laserji pohabljaajo. Rastaljeni, zviti trupi, vzbuhi plamenov, mrličii, iznakažena telesa zmagovalcev. Premagancev ni. Le atomi plešejo v praznini.

*Če pazljivo pogledam,
Vidim razcvetelega plešca
Ob živi meji*

Bašo

Verjetno sem strahopetec. Morda je to vsega krivo. Nikoli si nisem želel umreti za domovino, niti za kaj drugega ne. Morda bi bil pripravljen umreti za koga, kakšnega prijatelja ali človeka, ki mi je pri srcu, kar tako, prostovoljno, recimo, da bi kdo streljal nanj in bi se vrgel čezenj ali skočil predenj, kot Vinetou v igri, ko ga ubijejo. Morda bi to lahko storil. Morda bi si upal umreti za idejo, z naglim sojenjem in obsodbo in usmrтитvijo. Morda. Strah me je boja. Ne toliko tega abstraktnega spopada ladje z ladjo kot boja na nož. Ko narediš napako ali bi bil prepočasen in bi potem ležal z raztrganimi črevi in tulil v čelado. Verjetno sem strahopetec.

Ne zdi se mi, da je prav ubijati in ne verjamem, da bi bil lahko ponosen na to. Ko sem bil otrok, sem si želel, da bi me ubili, kmalu, nekako, sam ne vem, kako in zakaj, da bi umrl še kot otrok, da mi ne bi bilo treba odrasti. Veliko sem sanjaril o lepih smrtih. Všeč mi je bila ustrelitev, formalna, starinska. Pristopita dva vojaka, te primeta in odpeljeta k drevesu. Privežeta te obenj, počasi. Bos si in raztrgan. Otrok. Zavežeta ti oči. Treseš se. Srce ti divje tolče. Dvignejo puške. Pomerijo. Rezki ukazi. Salva. Zviješ se in počasi zdrsneš na tla.

Lepa smrt terja svoj čas in v boju ni lepih smrti, vsaj jaz ne verjamem, da so.

Pozneje mi je postala všeč Sokratova smrt, s trobeliko in vsem. Takrat sem verjetno že začutil, da bom moral odrasti in odigrati svojo vlogo, namesto da bi me nekaj potisnilo in bi ona igrala mene.

Šele na univerzi, dobro leto tega - subjektivno leto, seveda - se mi je zazdelo lepo umreti od starosti, ali da bi lahko bilo lepo, bolj bo res. Včasih sem vedel, da je to strašna stvar in še zdaj ne vem. Morda v idealnih razmerah, brez bolezni in sitnih ljudi naokrog. Ko počasi pozabljaš. Veliko spiš in sanjaš o travi in gozdovih in morju. Še ko si buden, si vedno bolj drugje, spominjaš se otroštva, gledaš nazaj. Ničesar več si ne zameriš. Odpustil si si neumnosti in napake, lenobo in trdoglavost. Ali pa si pozabil. Odpustil si drugim. Spominjaš se sonca, mavrice po dežju, rosne trave, bosih nog, deklice, oblakov, psa, mame, očetovih pravljič. Potem pozabiš. Morda komu to uspe. Ne vem.

Nikogar si ne želim ubiti.

Še udariti ne morem nikogar.

Čudno, da začenjам to pisanje s smrtjo. Veliko sem pričakoval od te poti.

Raziskovalna ladja Omar, 150.000 ton mirujoče mase. Štirje izvidniški čolni, opremljeni za raziskovalno delo, uporabni le v veselju, štirje ljudje lahko v njih dalj časa žive in delajo, v sili jih gre noter po dvajset. Da se jih nekoliko oborožiti, vendar niso grajeni za boj. Imamo dva bojna čolna za globoko vesolje in še dva, ki lahko delujeta tudi v atmosferi. Po dva moža posadke imajo, nosijo lahko še štiri. Da se jih usposobiti za preprosta opazovanja, vendar imajo premalo opreme. Imamo še dva tovorna čolna za atmosfero in dva, ki sta uporabna le v veselju. Ladja nosi še dvajset izvidniških sond in deset bojnih. Omar zmore v sili 6 g pospeška, 2 g lateralno, bojni čolni deset, tovornjače in raziskovalni čolnički pa še dveh ne. Sonde so hitre in okretne, precej časa lahko držijo trideset g.

Ladja je oborožena in ima upanje v srečanju z majhnimi spremljevalnimi ladjicami ali flotnimi izvidniki. Lahko se pomeri s korveto. Proti rušilcu skoraj nima upanja in tudi uide le težko.

Vsi člani posadke so možje. V naši mornarici ni ladij z mešano posadko in tudi pri drugih so redke. Imamo nekaj čisto ženskih bojnih

ladij, nisem pa še slišal za žensko raziskovalno ladjo. Na Omarju je trideset izvidnikov, ki so izurjeni tudi kot marinci in imajo bojno opremo, ter 42 mornarjev. Radi imamo stare izraze, in tudi druge stare reči, žal. Večina nas ima znanstveno izobrazbo, veliko več kot na drugih ladjah. Sedaj smo budni le štirje. Kmalu bomo vsi. Cilj je blizu.

Pravzaprav sem bil vesel, ko sem videl, da bom moral iti. Nisem vedel, kaj bi in skoraj dve leti sem le drsel. Nisem vedel, kaj bi. Nisem vedel, zakaj bi študiral, hotel sem pisati, pa mi ni šlo, precej ošaben sem bil, in nisem vedel, kam bi. Mislil sem, da bo v veselju tega konec in bom lahko pisal. Hotel sem napisati velik roman o vesolju, o civilizaciji. Hotel sem najti smisel. Vesel sem bil, ko so mi sprejeli prošnjo za raziskovalno ladjo.

Potem me je postalo sram.

Osem let poleta. Brez dogodkov. Nobenih srečanj s sovražnikom, obstreljevanja, izmikanja zasledujočim izstrelkom po bežnem srečanju blizu svetlobne hitrosti. Nobenih nevtralnih srečanj. (Kdo je sovražnik? Kdo ni? Kako naj to veš, leta od doma? Kako naj to vedo oni doma, leta in leta od sovražnika, od sosedov?) Včasih se to zgodi. Redko. Ponavadi so bitke blizu sončnih sistemov ali v njih. Tako se ladje vsaj najdejo. Veliko prostora je tukaj.

Pred odhodom sem imel nekaj idej o tistem romanu, za silo sem poznal fabulo in ljudi nekaj ljudi notri in mislil sem, da bom kmalu lahko začel. Potem sem videl, da je otročja in polna lukenj in da veliko premalo vem. In malo časa imam. Oprema za zapisovanje je sijajna, boljša kot na tleh, pišem na terminalu v svoji celici. Na začetku sem se precej trudil in si zapisoval ideje in odlomke. Potem dolgo nič. Študirati moram. Sedaj me je spet prijelo. Mogoče me je strah. Ali pa pritiska samota tod zunaj.

Najprej sem nameraval izbrisati tiste stare zapiske. Potem sem se jih usmilil, predjal pa sem jih v drugo enoto v spominskem satovju in jih zavaroval, da jih nihče ne more doseči. Razen kapitana, ta ima po pravilih dostop vseh plovod. Pa ne verjamem, da bi silil vanje.

Vidim, da sem še občutljiv na te stare stvari.

Pol mornarjev je budnih. Omar se približuje osončju, previdno, pripravljen na boj ali beg.

Obstajata dva glavna načina približevanja. Bojne ladje pogosto kar pridrve v osončje, brez zaviranja, le zvijajoč se na vse strani, da so težji cilj, užgejo po sovražniku, če je tam, in izginejo. Sledi drugi val, ki je počasen in se prikrade, uporabljajoč bistre zvijače, da ga opazijo čim kasneje, da sovražnik do zadnjega trenutka ne bi vedel, na katerem vektorju prihaja. Drugi val počisti. Včasih je to že zadnji del bitke, res le še čiščenje, ker je bilo glavno pobijanje že opravljeno v hitrih konjeniških naletih. Včasih pa se bitka tedaj šele prav razvname in teče še dolgo,

mrko, zagrizeno, nekakšna borba hiša za hišo, soba za sobo čez osončje, kdaj pa kdaj razsvetljena z bliskovitimi vpadi iz galerije ladij prvega vala, ki sedaj krožijo zunaj osončja. Galerije psov čuvajev, ki prestrižejo beg sovražnim plovilom in se spopadejo z okrepitvami, ako jih nasprotnik prav tedaj dobi. Včasih traja leta, včasih še več. Včasih se kdo preda, a to je redko. Včasih pride vest, da je vojne konec in živi gredo domov in dobijo medalje.

Nikogar si ne želim ubiti.

Veliko slavnih zgodb je iz teh bojev, da se jih otroci uče.

Omar se približuje previdno, počasi, v cikcaku, nikoli naravnost proti osončju, da opazovalci ne bi ujeli zvezde zaviralnih plamenov.

Vsi mornarji so budni. Astronomski podatki se stekajo. Prijetno vzemirjenje na krovu.

Ako se hočete vojskovati, je dobro za vas, če kaj veste o krajih, kamor boste odpekotali med šumenjem zastav in ropotom bobnov. Če hoče flota strmoglaviti skozi osončje, da si pristrelja zmago in slavo in življenje, morajo navigatorji in strelci vedeti, kaj je tam. Zato so raziskovalne ladje. Več instrumentov in manj orožja. Material za raziskovalno postajo, obilo opreme, orodja in zalog, a vseeno premalo za resnejšo kolonizacijo. (Ta tako ali tako ne bi imela smisla, pri enospolni posadki.)

Moštvo je mlado. Dobro tretjini je to prva vožnja. Posel poznamo, z dela v domačem osončju. Poznamo se med seboj, a bolj površno in nismo še prava ekipa. Pred poletom smo dva tedna vadili v domačem osončju, rutinsko raziskovanje, maskiranje, tihotapska vožnja, bojni manevri, da spoznamo ladjo in damo domači floti nekaj vaje; pa da na tleh vidijo, kam gredo delo in fantje; da lahko navdušujejo ljudstvo, naj se bolj potrudijo.

Pesem je nekaj besed in včasih bi človek rad zelo veliko od njih.

Večina protivojnih piscev je služila vojaški rok, in če so našli kako vojno, so odšli streljat. Poznam nekaj ljudi, ali sem jih poznal - ostali so doma in sedaj že dolgo niso več mladi, gotovo je kdo od njih že mrtev - nesreča, bolezen, črtanje - dva sta bila moja prijatelja - no, ti ljudje niso hoteli sodelovati s sistemom, niso hoteli iti v vojsko in niso hoteli dati sistemu veselja, da jih stre. Braniti domovino je čast, tako nas učijo v šoli, in če odkloniš, poskrbe zate. Dve leti prisilnega dela, to je čas za razmislek. Potem te še enkrat vprašajo. Če odkloniš, te usmrte. Lahko pa znoriš. Potegneš na površino vse, kar je v tebi norega, nenavadnega, počneš, kar ti je všeč, ne jebeš nikogar in morda se te naveličajo. Kvariš jim čredo. Seveda te zdravijo. Lahko te spustijo živega, lahko te ubijejo, lahko znoriš, lahko te izžmo v idiota. Odvisno od tega, komu prideš v roke.

Nekateri mislijo, da je to sramotno, da ni dostojno človeka; noreti naokoli in se pretvarjati, da nisi pri pravi. Plezati na drevesa in se smehljati oficirju s šopkom rožic v rokah, rože vedo, če jih imaš rad, veste tovariš. Drugim se zdi preizkus moči osebnosti in sodijo, da je sramotno ostati kot je treba, odigrati svojo vlogo, kolaborirati. Oboji so dobri

ljudje.

Teško je reči.

Lahko ti uspe. Če si upaš.

Jaz nisem imel poguma.

Govoril sem, da bom, prijatelj mi je obljubil v vojski ukraden priročnik za oficirje, kako prepoznaš norca, potem pa nisem vedel, kaj bi. In želel sem si veselja.

Obstaja trgovska mornarica, seveda, a z zelo omejeno svobodo in nič posebno zanimivega ni tam. In najbrž pridejo vsi mornarji zanjo iz vojne flote. V nekaterih osončjih imajo nekaj ciganskega ladjevja v kometnem pasu, rad bi rekel, da je to veter novih časov in morda je res. A pri nas tega ni. Tako nisem poskušal.

Lahko ti uspe. Če si upaš.

In ne verjamem dovolj v to. Ne vem, res ne vem. Če bi človek mogel pobegniti, bi bilo vse drugače. Če bi imel majhno barko in bi nekega dne odšel na izlet h kakšnemu oddaljenemu kometu in pozabil zavreti na koncu poti. Pa ne gre.

Moj roman je bil o nečem takšnem. Majhen svobodnjaški svet, ki ga naskočijo flote ene od velikih sil. Njihovi bojniki zadržujejo napad, dokler ne izpraznejo osončja, vkrcajo ljudi in materiale na ladje, se izmaknejo ven. Stoletja potujejo. Na njihovih ladjah zraste kultura. Gradijo nove ladje. Postanejo veliki borci. Ustvarijo novo, veliko državo na meji človeškega dosega, svobodno in pogumno, mlado, novo. K njim se stekajo ubežniki od vsepovsod. Stare sile jih sovražijo, a oni jih prerastejo, zaдушijo njihovo moč.

Zadnje leto sem se večkrat prepiral z mamo. Nisem mogel razumeti, kako je mogla pustiti, da so jo tako indoktrinirali. Učiteljica je bila, sedaj je najbrž že v pokoju, ko s vrnem, bo morda že mrtva. Bolna je bila. Ni bila ena tistih neumnih žensk, na šolah jih je veliko, ki verjamejo v domovino in vojsko in oblast in vzgajajo otroke, da se derejo na proslavah, tistih sumničavih, norih žensk, ki včasih dopoldne sovražijo vse okoli sebe in popoldne še same sebe in bodo z občutkom dolžnosti strle upornega otroka, ali takšnega, ki je preprosto drugačen, če jim pride v roke, ga ali jo poslane na duševno zdravljenje, če se jim bo zdelo potrebno. Na mamini šoli so bile tri takšne. Nikoli jih ni marala. Bile so zelo vplivne in vsem trem so dali posebna odlikovanja. Mama sploh ni bila takšna. Včasih je bila zelo čustvena in je bilo težko hladno, razumno govoriti z njo, a nikoli nisem mogel razumeti, zakaj jo je tako pretreslo, ko sem ji povedal, da nočem v vojsko, da se mi to ne zdi prav, da bom znorel, da bom premagal sistem, da ne bom sodeloval, da gre za mojo vest.

"Kaj res nočeš braniti svoje domovine?" je rekla.

Govoril sem jim, da država ni moja domovina, da so domovina hribi in reke in planeti in sonca, vse veselje in mi je rekla, da so vsi vzdržali in da bom tudi jaz. Rekel sem, da nočem in da bom znorel in je jokala in me prosila, naj ji ne delam te sramote. Dve leti tega so obesili fanta z naše

ulice, ki je odklonil, in vsi so govorili, da so bili krivi starši, ker ga niso dobro vzgojili.

Pesem je nekaj besed in včasih bi človek rad zelo veliko od njih.

Ne vem, koliko moči je v tistih nekaj besedah, sploh ne vem, koliko moči je v besedah, če je sploh kaj je.

Ne vem, če lahko z njimi spremeniš svet.

Še tega ne vem, če lahko z njimi spremeniš sebe.

Verjetno je vse brez smisla.

Verjetno sem samo propadel študent, sebe pomilujoč idealistek, ki si je upal sanjati in govoriti, pa potem ni vedel, ali bi vstal in nekaj storil ali ne in je šel kolaborirat, jebat ga. Morda.

Vesolje je iz nas spet naredilo otroke, je rekel modrijan. Morda lahko otrokom odpustimo, če se pretepajo, ker jih je strah teme.

Šel sem v mornarico, da bi videl zvezde. Da bi se morda naučil pisati.

Radi bi razumel stvari. Rad bi napisal velik roman o vesolju.

Mislil sem, da bom v vesolju pisal. Zelo sem si želel tega. Morda - če navežem na prejšnje tarnanje - zato, ker sem strahopetec in bi rad poslal druge namesto sebe v smrt. Pisateljem to rado dvakrat uspeva, v knjigah in v življenju. Najbrž sem nečimern in bi bil rad slaven, morda bi rad ustvarjal svetove, ker se bojim svojega življenja.

In zdi se mi, da je lepo živeti kot pisatelj, kar svoboden si.

Rad bi napisal velik roman o vesolju. Morda bi si nabral dovolj premoženja in ugleda, da bi lahko poslal države in njihove vojne k vragu.

Kaže, da je osončje prazno (vsi so se oddahnili), ima pa nekaj zanimivih planetov. Vse na ladji se premika, pripravlja, kapitan je razdelil odprave. Jaz ostanem na ladji. Pravzaprav mi to ugaja. Nimam izkušenj za delo zunaj in že analize na ladji so zame zahtevne, čeprav mi v težavah vedno kdo pomaga. Fino, ostro delo je to, ostra matematika, in res uživam.

Malo sem iz vaje, po zadnjih letih, in tako prijetno je, ko spet prihajam noter, ko se mi vrača občutek za probleme in spet drsim, kjer bi se ob odhodu lahko le porival naprej.

Ekipa je dobra, nekateri so mi prav všeč. Počasi tipamo eden drugega.

Včeraj smo se zapletli z zanimivim problemom, šlo je za magnetno polje ene od lun, v resnici imamo veliko premalo podatkov za resno sklepanje, ampak bila je sijajna igra, sprva nas je bilo sedem, v enem od prostorov za pogovore, počasi smo pustili tisto luno, res imamo veliko premalo podatkov, čeprav dovolj za nekaj divjih spekulacij in smo šli na bolj splošne stvari. Vse nas srbi, da bi se bolje spoznali in nikomur se ni mudilo spat.

Počasi so se nakapljali še drugi.

Klepetali smo. O vsem in ničemer, kot vedno. Govoril sem, poslušal, govoril. Ob strani je začel Neikos drezati v Gatija. Gati je bioinženir in nekakšen znanstveni mistik, nekakšen sufi. Trdi, da lahko živiš vse-

povsod, potrebuješ le sonce in material, da si zgradiš dom, a vsi vemo, da je velike objekte, o kakršnih govori, nemogoče skriti blizu sonca, uničiti pa jih ni posebno težko, čim jih odkrijejo. Vojna je. Vselej je vojna. Morda bi se dalo tako živeti zunaj, v temi.

Gati pravi, da tudi planeta ni tako težko uničiti.

Dejan Kosinski, eden od mladih, se je spravil nanj. Stvar ga je po malem zabavala, videlo se mu je. Dejan je eden tistih lepo vzgojenih fantov, ki vedno vedo, kaj je prav in kaj neumno.

"Gati, če bi imel ti prav, bi bilo povsod dobro, nihče se ne bi hotel bojevati."

Gati je ležal na hrbtu, spokojen, z rokami pod glavo in ga gledal. Molčal je.

Coppersmith, eden od starih, je dregnil Kosinskega. "Zakaj pa se ljudje sedaj vojskujejo?"

"Premalo dobrih sistemov je, jasno?"

"Vesolje je veliko."

"Spori, politično nasprotovanje, različni pogledi, ekonomski vzroki."

"Boj za prestiž." Iomescu, biolog.

"Vesolje je veliko. Če si deset let stran od mene, kaj me briga, kaj ti gre po glavi."

"Ljudje smo takšni. Aktivna vrsta smo, vmešavamo se v stvari, to nam je prirojeno."

"Vojne so vseeno oblika komunikacije. Mislim, brez tega bi vsak živel zase deset let od drugih. Tako se ideje izmenjujejo, vseeno smo celota, nekako -"

"Pobijamo se, torej smo eno, to hočeš reči?"

"Ne vem, kako bi rekel, neumno se sliši, ampak nekaj takega bo, ja. In če se pojavijo drugi -"

"Se bomo streljali še z njimi in bo še bolj fino. Ti si prišel naravnost z univerze, ne?"

"Da; sam sem se prijavil."

"Za raziskovalno?"

"Dali so me sem."

"Sociologija, in arhitektura?" Kapitan, on ve, seveda.

"Da."

"Dober par. Mislim, da ti bodo Gatijeve kolonije všeč. ... In take reči so vas učili, da smo eno, dokler se bomo pobijali?"

Kosinski je bil v zadregi, zardel, izvijal se je. Najbrž ni bil v formi.

Bežno sem ga poznal z univerze. Bil je v mladinski organizaciji, zelo aktiven. Razmeroma dober študent, mislim, da je nekaj časa celo pisal pesmi. Imitiral je Li-tai-poja in podobno. Potem je najbrž uvidel, da so druge poti k slavi boljše in je nehal.

Spominjam se, da mi je nekoč neko dekle govorilo o njem, kako ga spoštuje, kako zrel je, kako pameten. Zagrizen delavec. Imela sva velik dvoboj, v času debate o študentskem kulturnem centru. Bil je med avtorji zelo izdelanega, velikega projekta z mamutskimi dvoranami in satovjem

hodnikov in sob, vse pod zemljo, gradili naj bi ga postopoma sami, nekaj sto let. Skozi njihov projekt je poševno tekla naravna jama, s kapniki in reko in vse je bilo zamišljeno kot navznoter obrnjena makro plastika, samo da so stvar hudo zatežili. Bil sem proti, izzval sem ga, verjetno me je potolkel. Težko je reči. Vpil sem, da je vsebina pomembna, ne oblika in takšne reči. (Meni so se šotori zdeli veliko bolj praktični od podzemeljskih jam.)

Izvijal se je, poskušal je braniti svojo zgradbo misli, delno so bile iz šole, delno verjetno iz knjig, potiskali so ga v steno, potem je sunil nazaj.

"Menda ja ne boste trdili, da je vsa civilizacija takšna samo še zato, ker so vodilni preneumni, da bi razumeli kaj drugega, ljudje pa se dajo voditi? - To je izdaja, kaj se zavedate?"

"Verjetno bo še nekaj bolj kompleksnih razlogov." Starega Copperja stvar ni posebno ganila. "Končno si ti sociolog, jaz štejem zvezde. Sam premisli."

Hotel ga je že pustiti, pa se je le še enkrat obrnil k njemu.

"Dejan, ali se ti ne zdi zanimivo, kako nam kot družbi rase zgodovinski spomin?"

"Misliš knjige? Ne razumem."

"Ne toliko knjig. Nas mislim. Živi spomin. Ljudi izpred dvesto, tristo, šeststo let. Ko se vrneš z misije, boš osemdeset let starejši od študentov, ki bodo tri, štiri leta mlajši od tebe. Za Tavkarja je to sedma misija, še začetka naseljevanja doma se spominja."

"Tavkar?"

"Otrok sem bil."

Kosinski se je nasmehljajal. "Zato še nisi za odpad. Preteklost je z nami, a kaj je to drugega kot zagotovilo kontinuitete? Se je kaj dosti spremenilo v teh stoletjih, Tavkar?"

"Ne vem, da bi se kaj."

"Ladje so boljše in programi so bolj gladki. Stroji so bolj zanesljivi."

To je bil Petrov, iz pogona.

"Takrat je bila velika vojna, federacija proti zunanjim. Ravno h koncu je šla in vsi smo vedeli, da bo potem mir, veliko se je govorilo o potepanju med zvezdami in ciganski kulturi, samo da bo vojne konec ... Zato sem šel v mornarico, da bi čakal, da bo vojne konec ... Taki otroci smo na tem svetu. Vedno nas vlečejo za nos."

"Koliko verjetnosti je, da na tej poti koga srečamo?" Vprašanje enega od novih, nikomur posebej. Najbrž nas kar veliko misli na to.

"Nekaj je je." Kapitan, počasi.

"Koliko ladij se ne vrne?"

"Ne spomnim se statistike. Kdaj pa kdaj kakšna izgine, večinoma se vsi vrnejo."

"Saj se kdaj zgodi, da srečajo koga in se le vrnejo, ne?"

"Ponavadi srečaš drugo odpravo in takrat običajno ni boja."

"In če pride flota?"

"Morda ni vojne."

"Pa te pustijo oditi?"

"Morda, morda."

Kodre, visok, koščen astronom, bradat, s kito, ki mi je še vedno čudna, dotle je tiho sedel v kotu, bos in v kimonu, je poklical kapitana.

"Precej tega sem bral o neki ladji, majhni patroljni ladji, pomorski ladji enkrat daleč nazaj, lahko da še v planetnem obdobju na Zemlji, ali na Capri 8 -"

"Mislim, da pisatelj ni definiral," je polglasno pripomnil Jarh, a zdaj smo vsi poslušali - zdi se, da Kodreta vsi zelo upoštevajo, sedaj je pokimal Jarhu in skoraj zvezno nadaljeval. "Bila je neka politična kriza, prepirali so se za neke oddaljene, skoraj puste otoke in večini ljudi na obeh straneh se je zdela stvar precej neumna. Ta patroljna ladjica naj bi te otoke varovala, če bi prišlo do nasilja, simbolično, mišljeno je bilo bolj, da bi ga odvrčala s svojo prisotnostjo, in daleč naokoli ni bilo nobene večje vojne ladje, ki bi jo lahko zamenjala. To so bili zelo oddaljeni otoki. Ladjica je bila usidrana pred enim od njih in situacija se je začela naglo slabšati, videti je bilo, da bo prišlo do napada in invazije, v naslednjih štiriindvajsetih urah. Vse je bilo precej zmedeno, nihče ni hotel pobijanja, a drugi strani je bilo veliko do teh otokov. Kapitan ni imel navodil od doma, popoldne je dobil novice o situaciji. Moral se je odločiti, ali naj ostane in poskuša otoke braniti ali pa naj se umakne, ne da bi se spuščal v boj. S streljanjem bi moral začeti on in potem bi ga potopili. Politično je bilo vse zelo zmedeno, kar verjetno je bilo, da se bo njegova vlada po nekaj dneh sploh umaknila. Kaj bi ti storil?"

Pirnat se je tesno nasmehnil. "Jorge, te je kdaj kdo vprašal, ali bi pojedel svojo mamo, če bi bila res huda lakota? Večina ljudi ob tem glasno in ježno zatuli ne! nikoli! umrl bi skupaj z njo. Seveda."

"In nekateri potem mamo pojedjo in nekateri umro skupaj z njo - in nekateri se ubijejo, da lahko mama poje njih. Najbrž bi bilo tako."

"In nekatere mamica ubije, ker je lačna." Copper.

"Zelo redko. Ampak stvar je, da ne veš. Najbolj bedasto je, ko kdo reče, jaz je že ne bi, ti bi pa jo, kajne da bi jo, in se počuti moralno vzvišenega. Sranje."

"Šestdeset procentov tipov, ki pojejo svoje mame, do zadnjega tuli, ne, jaz česa takšnega ne bi storil, ti pa bi, ti že -"

"Devetdeset."

"Štirideset. Včasih je to moralna stvar. Ohranitev rodu. Življenje mora ostati."

"V takih družbah mama sama opravi, da prihrani otroku."

"Ponavadi."

"Sicer pa jo vsi taktno opominjajo, kaj ji je storiti."

"Dokler ne znori."

"Ali pa se spomni."

"Tako kot tebe taktno opominjajo, da se ne vojskuješ, da bi pobeg-

nil."

"Vprašanje je, kakšna je bila miselnost tam."

"Vemo, kakšna je tu. In da bolj zaleže, ti še vsadijo v podzavest."

"Ne verjamem." Kosinski, pridni fantek.

"Oh, seveda ti."

"Ne vem če, ampak da se brisati." Harrison, eden od mladih. S Kosinskim se ne moreta videti.

"Programi duševnega zdravlja?"

"Modificirani. In ne vsi. Nekateri utrjujejo profesionalni odnos in patriotizem. Je tako, Peter?"

Jarh, ladijski psihik, drobna simpatična podgana z očali, je prikimal.

"Da se brisati, tudi če si amater, samo potruditi se je treba. V bojni floti je težje."

"Saj te že doma dovolj vzgojijo."

Cvahte, eden od Dejanovih prijateljev, je začel protestirati. To ni patriotsko. Ne jemljejo ga resno. Izzivajo ga. Pravi, da bi tista ladja morala storiti svojo dolžnost.

"In če bi s tem povzročila vojno? S tem heroizmom?"

"Dolžnost."

"Lahko bi imela pokvarjen radio, informacije pa bi bile življenjskega pomena."

"Lahko, lahko -"

"Denimo, da bi bil na krovu mornar, ki bi pisal pesmi ali skladal glasbo. Ki bi obetal. Ali kak mlad fizik ali kaj. Ali samo fant z deklico doma. Ali bi imelo smisel delati junaški samomor in ga poslati v smrt?"

"Vi stari ste vsi čudni. Ljudje so vedno umirali, navadni, pesniki, geniji. Domovina ostane."

"Kaj pa je vredna domovina - ti misliš državo - brez pesnikov?"

Kosinski je vstal in odšel. Ni bil edini.

"Včeraj je današnja norost pripravil,

Jutrišnjo tišino, zmago ali obup.

Pij! Saj ne veš, od kod si prišel, ne zakaj.

Pij! Saj ne veš, čemu odhajaš, ne kam."

"Ja, tej ladji je Omar ime."

Rad imam Omarja in zanimalo me je, če koga ime ladje spominja nanj. Dober tip je bil. Matematik, pesnik, pijanec, svobodnjak. Vedno sem ga rad navajal. Bral sem zgodbo o eni njegovih pesmi, edini, za katero se ve, da je res njegova. Bilo je nekaj deset let po njegovi smrti in Mongoli so zavzeli neko veliko mesto v Perziji. Pobili vse prebivalce. Požgali. Ko so odšli in so preživeli prilezli iz svojih skrivališč, je nanje padel oddelek jezdecev, ki se je prav zato vrnil, in jih poklal. Čez nekaj dni se je previdno zbralo na prostem sedem ljudi, vsi, ki so ostali. Dva tedna so šteli mrliča. Našteli dober milijon. Ko so končali, je eden od njih povedal rubai, ki se je ohranil.

*Delov čaše, spojenih v celoto
Se pijancu ne zdi prav razbiti
Toliko nežnih glav, nog, rok*

Čigava ljubezen jih je združila, čigavo sovražstvo zdrobilo?

"Dajte, nehajte s tem." Kapitan nas je poslal spat. Delo nas čaka.
Vprašam Kodreta, kaj je bilo s tisto ladjico.
"Ponoči so jih potopila letala."

To je življenje.

To je resna, spoštovanja vredna dejavnost odraslih ljudi. To je najboljša igra v veselju. Iz uporniških dečkov naredi može. Ljudem da zastavo, domovino, ponos, nekaj zanimivega v življenju, snov za razgovore in pripovedovanja na stara leta, nekaj trdnega, oprijemljivega v življenju. Industriji da delo.

V vojski ljudje odrastejo, spoznajo življenje. Znebiš se tistega otročjega v sebi. Če nisi bil v vojski in če nisi ženske nategnil, nisi moški.

Našel sem star zapisek, med spominskimi ploščicami, ki sem jih vzel s seboj:

Ne vem, če se bom kdaj res naučil pisati. Nikoli se nisem spraševal, zakaj pišem. Pisal sem, ker sem to želel, hotel in moral. Vse življenje sem si želel biti bojevnik in vseeno sem samo strahopetec in neodločnež, ki tako rad pošlje nekoga drugega namesto sebe, pa čeprav je ta drugi le senca mene samega.

Ko napišem zgodbo, pošljem nekoga drugega namesto sebe v boj in mu dam svoj strah in svoje razočaranje za na pot. Samotar sem in drugače ne znam odložiti bremena. Ljudje se delimo na šahiste in bedake, jaz pa ne znam šahirati. (...)

Že teden dni je od tistega pogovora. Podatki s čolnov se nabirajo. Našli smo vse planete, za vsakega imamo vsaj osnovne podatke, preučujemo sonce in pas kometov. Stalno delo. Ne spominjam se, da bi bil kdaj tako srečen.

Zvečer, po delu je prišel k meni stari Tavkar. Sedel je na ležišče in izmenjala sva nekaj besed o delu, oba utrujena. Počasi mi je pripovedoval, da ima za sabo dve vožnji z bojno floto.

"Ko sem bil drugi s križarko zunaj, smo čistili neko uporno kolonijo. Rekli so nam, da so verski fanatiki, nevarni, ne vem, kdo so bili. Zunaj je bilo malo obrambe, potem smo bombardirali planet. Bil je dober svet in komanda doma je želela, da ga ne uničimo preveč, razmišljali so o kolonizaciji, čez dve ali tri stoletja. Zbrisali smo večja naselja, na nekaj krajih so spustili marince, da so dobili malo vaje.

Štiristo let je tega.

Hajama si citiral. Poznaš tisto zgodbo o štetju?"

"Poznam."

"To veš, da je Kodre pesnik?"

"Nisem vedel."

"Zelo dober je. Tudi zato je v sredi ladje. Oblikoval nas je."

Ponoči sem poiskal njegove pesmi v spominarju.

Nisem vedel, da je kdo od živih tako dober.

Spet sem govoril s Tavkarjem. Pravil sem mu, kako sva delala z neko deklico protestni film o spomenikih. Posvečen vsem, ki so v zaporu zaradi miselnih zločinov. Kako se nama je pod rokami razvijal v študijo o protestu, v film o praznosti protesta. Potem sva ga opustila, rekla sva, da nima smisla. Nobenega izhoda nisva našla. Takrat sem nosil naokoli nek star, silno lep tekst, o miru in ljubezni, testament neke kulture, neke blage, modre kulture, ki so jo zatolkli. Prebrala ga je in rekla, kaj naj s tem. Naj se zjoče ali kaj. Saj se ne da nič storiti. Takrat sem ji rekel, ne, nimaš prav - in vendar, kaj lahko storimo? Ali lahko sploh kaj storimo? Proti vsemu temu?"

To je, kot bi hotel zadržati plaz, z rokami, z golimi rokami - Kaj naj storimo?

"Včasih sem upal, da se bom naučil pisati, da bom nekaj storil, da bom našel svojo svobodo -"

"Misliš, da lahko sploh kaj storiš z besedami? - Včasih se zdi, da imajo umetnike samo zato, da se lahko bahajo, da smejo ljudje govoriti.

Še slabše, da ljudje mislijo, da le ni tako slabo in jim verjamejo, ali pa se pokažejo, da lahko padejo po njih.

Ne vem.

Najbrž brez pesmi in čistega znanja, iz same ljubezni do njega, najbrž brez tega ni nič, pa vendar ne vem, če je to dovolj."

"In če bi človek res znal pisati, ali karkoli resnično znal - bi lahko spremenil svet?"

"Ljudi, ko spremeniš ljudi, se tudi svet spremeni. Ne vem. Verjetno se lahko spremene le sami in jim ti lahko zgolj pomagaš. Kako naj vem. Toliko jih je že poskušalo. Z modrostjo, z ljubeznijo, lepoto. Kako naj vem.

Morda bo ta zgodovinski spomin, ki o njem govori Copper, lahko pomagal. Ti ljudje, ki so knjige v njih. Bojevniki. Popotniki."

Sprašujem se, kakšni bi bili ljudje, ki bi živeli v Gatijevih valjih. Hiše namesto votlin.

Bi našli mir s sabo, z vesoljem?

Živeli bi v svetovih, ki bi si jih sami zgradili.

Bi izgubili brezkrbnost, ker dežele ne bi dobili zastonj?

Ali bi bili mirnejši, ker ne bi morali nikogar pregnati z nje?

Sanje, same sanje.

"Saj ni slabo življenje, moraš priznati, da ni. Hrane je dovolj, pijače tudi, družba je včasih sijajna, delo zanimivo. Dobro nam je. Zadovoljni smo. Kaj sodiš, boš ostal z nami, ko ti rok poteče?"

"Saj ne vem. Res ni slabo življenje."

"Te je strah?"

"Tudi. Saj mineva. Ne, še nekaj drugega je, nek občutek, kot da to ni prav."

"Kaj si mislil početi, preden so te poklicali?"

"Igral bi se z matematiko, teorija informacij, kaotični sistemi, take reči."

"To lahko počneš tudi tukaj. Še več miru boš imel."

"Ne zdi se prav."

Šli smo v orbito okoli šestega planeta. Prijavil sem se v posadko čolna za izlet na lune. Popoldne smo pregledovali opremo, jutri se spustimo.

Dve uri tega je opazovalnica zaznala šest ladij, ki z veliko hitrostjo vstopajo v sistem. Nobenega dvoma ni, da so to vojne ladje. Morda vadijo, morda so predhodnica flote, ki namerava tukaj postaviti oporišče. Splošni alarm. Trije čolni so zunaj in malo hitrosti imamo. Sedeča rasa. Slabo kaže. Zaenkrat mirujemo, nekaj drobnega upanja je, da nas ne opazijo, da nas bodo imeli za navadno skalo. Čez pol ure bomo za planetom. Če bo kapitan odločil, bomo skušali zbežati.

Sprejemamo signal. Od njih. Zahtevajo predajo. Opazili smo še nekaj ladij. Zapirajo nam umik.

Pišem na bojnem položaju. Čakamo. S terminalom se sprehajam po ladji. Vežem se na kamere.

Čakamo.

To je pač vojna.

Učijo nas, že od malega, da je življenje takšno. Prepričajo nas, da v tem ni nič napačnega, da so to slavna in častna dejanja, da je življenje za ubijanje dobro življenje. Dokler ne razumemo, da je to lepo. Migotanje svetlih iskric, ko se ladje zvijajo v plesu bitke. Drzna modrost poveljnika. Tovarištvo, pogum, zvestoba, prezir smrti. Tehnična popolnost, zadovoljstvo ob dobro opravljenem delu.

Za rojstni dan dobiš puško, da se navadiš ubijati.

Zahtevajo, da se vdamo, sicer nas bodo uničili. Pirnat okleva. Copper je na zaslonu. Zahteva od kapitana, naj se predamo. Vsaj zaradi Kodreta. Pravi, da je noro, da bi tak pesnik moral umreti zaradi običaja, da se vojna ladja ne preda, da se je treba boriti do konca.

Drugi pobližujejo čez ekran, govore isto. Tudi jaz vržem svoj da.

Pirnat okleva.

Nekaj se dogaja.

Dejan na zaslonu. Zavzeli so del bojnih sistemov. Domovini zvesti. Nihče poškodovan. zahtevajo, naj se borimo, sicer bodo uničili ladjo. Tavkar ga prekolne, Copper, Jarh skuša govoriti z njim. Izklopil je.

Borili se bomo.

Prekinili smo orbito. Polni pospešek, skušamo se izmotati. Nekaj sond, torpedov gre nad nas. Izvijamo se. Izstrelili smo izvidniške sonde, da jih zmedemo.

Zadeli so enega od čolnov.

Izvrgli smo bojne čolne. Kapitan skuša spraviti marinece in del posadke v tovornjače, Kosinski vpije, da ne bodo nikomur dovolili pobegniti.

Mislim, da ni upanja.

Bližajo se.

Klical bi koga, naj poskušajo, naj kaj storijo s Kosinskim, s temi norci. Verjetno poskušajo. Ne bom motil.

Delam na svojem terminalu. Programiram, povezujem, lovim podatke.

Urejeno je. Lahko začnem.

Pesem je nekaj besed.

Včasih bi človek rad mislil, da je pesem močnejša, da teh nekaj besed lahko izviže zmago spodbudnim govorom politikov in generalov, vpitju množice, naporom učiteljic, ki vedo, kaj je prav in kaj ni, ko trudoma oblikujejo svoje polizdelke, nad policijo in bombami, ki lahko spremene planete v umirajočo puščavo.

Morda je. Morda je le.

Kosinski na zaslonu. Zahteva od kapitana, naj ustavi oddajanje.

Prekinem ju.

"Jaz oddajam, Dejan. Ničesar vojaškega. Pošiljam jim Jorgejeve pesmi, nekaj starih pravljic, pošiljam opise zgodb, ki sem jih mislil napisati, pošiljam svoje zapiske in tiste od drugih, kar sem našel v pomnilniku, pošiljam to, kar sedaj govorim, vse pošiljam. Ne nori, Dejan

Ostra serija manevrov, nekaj bližnjih eksplozij. Streljamo. Dejan izgine zaslona. Kapitan kriči, naj gredo v čolne. Mislim, da še oddajam.

Ali poznate tisto pesem - *Močni zmagajo nad šibkimi ... izgubijo proti močnejšim ... in čez grenka leta in tuleče zime ... bo nesmrtni sen močnejši ... Bo človek vedno človeku volk? ... Kdo to pravi? ...* Ljudje umirajo in ladje umirajo in svetovi umirajo in pesmi umirajo in zakaj in premagani izginejo in zmagovalci se vračajo v skrivljenih ladjah z mrliči in blazneži.

Če je ladja zadeta -

(1983)